

KÖLÜS LAJOS

The end of a dream?

– nézem a feliratot *Laure Prouvost Deep See Blue Surrounding You* szürreális installációjában. Három halfejből víz csurog, tiszta víz. De meddig? Nem az a kérdés, hogy van-e víz, hanem az, hogy meddig lehet még tiszta vízhez jutni? Nem az a kérdés, hogy háború van, hanem hogy miért van (lehet) béke? Egy bikafej orrlíkában karika, mintha Theseus Minotaurusát látnám, ennyi maradt belőle, és most szolgál?

A mostani biennálé ki nem mondott üzenete: az empátia és a józan ész szükségessége, azaz miként is közelítünk másokhoz, idegenekhez, fogadjuk el őket. Hat óriási emberi kéz emelkedik az Arsenale régi hajógyárai fölé, közel ötven méter magasságban. A hat kézpár egy-egy emberi értéket képvisel, barátság, bölcsesség, segítség, remény, hit és szeretet. *Lo-renzo Quinn* műve (Building bridges) hídépítés, nem falak és korlátok építése. „Azt akarom, hogy mindenki képes legyen kapcsolatba lépni a szobrokkal,” mondja Quinn, „a kezek természetesen ismereteseek, de világszerte is elfogadhatóak. Ha mindenkivel szeretnénk kommunikálni, azt egyetemes nyelven kell végezni”. Jelenkorunk új vonása, hogy az y, z generáció számára valami fontosabb, mint a pénz: a közösség, amivel azonosulni tudnak, valamint hogy formálhassák a kereteket és ne csak megmondják nekik, mit csináljanak. A Biennálé látogatóinak többsége 26 év alatti.

Kitüntetett szerepet kapnak a szobrok, apokaliptikus idők, helyzeteket idéznek. Mi-lyenné lesz (válhat) az ember, a hozzá tartozó tárgy, emlék. Miként tűnik el az egyénisége, miként válik holt, néma vagy gépies tárggyá. Az Arsenalében *Yin Xiuzhen* kínai művész szobra (Trojan, 2016–17) felhasznált ruhadarabokból áll, ezzel újra életet ad azoknak az embereknek, akikhez a ruhák egyszer tartoztak, és akiknek hangja eltűnt a homogenizálás és a globalizáció korában. *Nairy Baghramian* a mechanikus és antropomorf formákat összekeveri, hogy zavaró szobrászati tárgyakat hozzon létre. Munkája hibrid teremtményként ábrázolja a szobrot, amely nem teljesen mechanikus, sem teljesen testi. A Dwindlers, az Arsenale külső folyosója mentén kiállított üvegcsomagok sorozata felveti a kérdést: Mi az, amit nézünk? A sérült szellőzőcsövek vagy szörnyű belek gyűjteménye? Dekoratív díszítés vagy romos szerkezet?

Nadim Karam libanoni művész számára a politikai beszélgetések ciklikus állapota egy nagyszabású kinetikus szobor létrehozását segítette elő, amely a párbeszéd politikáját jelképezi. *Eva Rothschild* az ír pavilonban hasonló témákat vet fel a zsugorodó univerzummal, egy olyan vidám környezetben, amely a nézőket résztvevőkké alakítja: a legfontosabb összetevő, a bizonytalanság, legyen az jelenünkkel vagy jövőnkkel összefüggésben. *Mark Justiniani* (Fülöp-szigetek) installációjában a látogatók az acélból, tükörből és üvegből készült emelt szerkezeteken sétálhatnak, és úgy tűnik, hogy végtelen mitikus, föld alatti alagutakat fedeznek fel, közben a látogatók a látás módjáról, a tér természetéről és az időszerkezetekről is elgondolkodhatnak.

Az izlandi pavilonban *Elisabet Davidsdottir* egy óriás pszichedelikus szőrös barlanggá alakította át a raktárat. A padlótól a mennyezetig terjedő szintetikus hajak úgy néznek ki,

mintha trollbabák lennének. *Ancika Yi* érzékletes munkája az emberi test ízek és illatok által kiváltott reakcióit vizsgálja. Az illatok használata rávilágít az emberiség látás-központságára, a látás kiszolgáltatottságra, különösképpen, ha képzőművészetről van szó.

Kemang Wa Lehulere vizuálisan gazdag, költői és politikai munkája Dél-Afrika történelmére vonatkozik. A *Dead Eye*, egy nagy kör alakú, függőleges szerkezet, amelyet egy sor objektum vesz körül, beleértve a homokot tartalmazó üvegeket. A szerkezet belsejéből kiáramló fény árnyékokat képez a falon, és élénkíti a sötétített szobát az éjszakai égbolton csillagokhoz hasonló fényfragmentumokkal.

A *lengyel* pavilonban *Roman Stańczak* projektjében (*Flight*) a repülőgépen elhelyezett tárgyakat, beleértve a pilótafülkét, az üléseket és a fedélzeti berendezéseket, a repülőgép testen kívül helyezte el (mintha kifordítanánk valamit). A művész dekonstruálta az objektumokat, hogy megértse a halált (a halálra való felkészülést). A *Flight* a remény keresésének eszköze, másoknak az új látási módok tanítása, mintha az embereknek szükségük lenne egy lelki változásra, amelyet olyan helyzetben tapasztalhatnak meg, amikor a számukra ismerős rend felbomlik, és biztonságos világuk veszélybe kerül.

A videoinstallációk a vizuális látásmód megújulásáról, kitágításáról, az összetett látásmód mindennapivá válásáról tanúskodnak. Művészeti ágakat kötnek össze, szobrokat, fényképeket, festményeket, színházat. Mintha a *Mátrix* című filmtrilógiában látott világ szemünk előtt valósulna meg. *Neil Beloufa* a valóság és a képzelet (viszony, helyzet) megragadásának módját vizsgálja. Videóit az Arsenalében úgy nézhetjük meg, ha edzőberendezésre emlékeztető szerkezetekre ülünk, amelyek kényelmetlenek és korlátozzák mozgásunkat, a tér konfigurációja megváltozik. A néző, aki a videót figyeli, valaki által mindig megfigyelt lesz.

Ed Atkins Bloomja (1–10-ig számozott és a Centrális Pavilonban feltüntetett) rajzok, tarantulákat tartalmaznak, mindegyikük Ed Atkins zsugorodott fejével. Az Arsenalében az *Old Food, 2017–2019* installációja történetiség és melankólia. Mindenféle ruhadarabot láthatunk: a színes tütütől a fehér szerzetesköpenyen át a parasztruháig. *Apichatpong Weerasethakul* kifejlesztett egy olyan nyelvet, amely az élet töredéke felé közeledik, a gesztusok átadásától a nagy ciklusokig, a gyakran előfordulóig a láthatatlanig (*The Vapour of Melancholy, 2014*). *Arthur Jafa*, amerikai filmkészítő nyerte el az Arany Oroszlán egyéni díját a Giardini-ben bemutatott 50 perces *Fehér Albummal*. Az Arsenalében nagy gumiabroncsokat állított ki, amelyek az amerikai rasszizmus metaforája is.

A *dán* pavilon egyik fele színház, ahol a közönség megnézheti *Larissa Sansour* fekete-fehér sci-fi filmjét, *In Vitrót*, amelyet Betlehemben egy posztapokaliptikus bunkerben helyeztek el. Az osztott képernyőn látjuk a szereplőket, a nyílt és zárt tereket, igazságot és fikciót, a természeti világot és az ember által létrehozott környezetet. Az egyszerű moráljáték, ami az éghajlatváltozás veszélyeire figyelmeztet, tény és fikció, sőt identitás is.

A festmények, grafikák, fényképek világából néhány alkotót emelnék ki. *Njideka Akunyili Crosby* festőt az otthon intimitása foglalkoztatja – legyen ez akár szülőföldje, Nigéria vagy Los Angeles. *Michael Slencke* szavaival élve: „Akunyili Crosby művészete az afrikai diktátoroktól kezdve az amerikai popkultúráig számtalan dolgot rendel egymás mellé, a végeredmény pedig úgy játszik a művészettörténettel, hogy közben új fejezetét írja.” *Henry Taylor*, az egykori pszichiáter pácienseit festette. Így vall alkotói magatartásáról: „Néha úgy érzem magam, mint a kukoricaföldeket festő Van Gogh. Van, amikor csak az anyukámat festeném meg, de szeret-

nék virágokat is festeni, csak még nem jutottam el odáig.” (Hammons meets a hyena on holiday, 2016). A művészi gondolkodás szabadsága végtelen.

Julie Mehretu képeinek absztrakt topográfiáját szocio-politikai, építészeti, földrajzi formák alakítják. Ismétlődő mintái és megkapó motívumai ellenére a képek sok olvasnivalót tartogatnak a befogadó számára: város térképek, mágneses mezők, ritmusképletek örvénylenek kompozícióiban. *Martine Gutierrez*, Helmut Newton-szerű divat fantáziákban mutatja meg magát. *Body En Thrall* munkája a nemi identitás témáját vizsgálja nagy formátumú fényképekkel, amelyekben mesterséges testekkel és bábukkal együtt ábrázolja magát. *Gutierrez* legismertebb műve része egy fiktív kiadványnak.

Melyik időben élünk? Múlt, jelen vagy inkább a jövő? Bármelyikben is élünk, élményekre vágyunk, történjen velünk valami, leginkább valami jó. Az 58. Velencei Biennálé akarva-akaratlanul mintha azt sugallaná, legyenek álmaid, emlékezz az álmaidra, emlékezz, mire jutott *Oblomov*! Pamlagán heverészik, és fejben megváltoztatja birtoka gazdasági rendjét, reformokat vezet be, de csak fejben, egyébként nem tesz semmit, mert úgy gondolja, hogy nem érdemes semmin sem változtatni.

Repül az idő, minden mozgásban van, olykor azt érezzük, hogy az idő fogságában élünk. A kultúra – sőt a művészet is – idő! Figyelünk az időre, mérjük, számoljuk, megünnepeljük az idő múlását is. Figyelünk a művészetre is, amely nem tudja figyelmen kívül hagyni az időt. Olykor szakít vele, szakít az addigi idővel. Megtagadja az időt, a múltat, és valami másik időben szeretne, akarna élni, mert másként látja a világot, másként látja, értelmezi az időt!

Hiába mérjük, az idő nem létezik. Az idő szubjektív, tőlünk függ, illetve attól a helytől, ahol vagyunk, ahonnan a világegyetemre tekintünk. Csak számunkra fontos az idő. Rég kikerültünk az Édenkertből, ha olykor vissza is vágyunk oda. Tékozoljuk az időt, tékozoljuk az energiát (olajat, levegőt, vizet, esőerdőt és még sok minden mást), szembe kell néznünk az éghajlatváltozással, az elemek harcával. Veszélyben a földi életünk, veszélyben a bölcsőnk. Megyünk a Marsra? Az idő kiköveteli majd? Érdekes idők jönnek. Láttuk a tényeket, a víziókat. Lehet, hogy nem tudjuk, de már most érdekes időben élünk? *The dream continues.*